

КАТОЛИЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА МІСЦЕ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

У статті розглянуто проблему становлення університетського сектора вищої освіти Франції, проаналізовано етапи розвитку та визначено місце і роль католицьких університетів Франції в сучасній системі вищої освіти. Одним з основних питань для дискусії і обговорення було створення нових університетів на базі факультетів, що вже існують, що стало причиною формування відповідних нових спеціальностей. У Франції паралельно розвиваються два сектори вищої освіти: державний і приватний. До державних навчальних закладів вищої освіти належать класичні університети. Приватний сектор охоплює вищі школи, приватні університети й університети при католицькій церкві, які забезпечують абітурієнтам свободу вибору майбутньої професії. Французька університетська освіта при католицькій церкві є унікальною, адже має велику історію та досвід розвитку, що є позитивним прикладом для України. Саме тому тема формування католицької університетської освіти Франції є сьогодні актуальною.

Ключові слова: університети Франції, католицькі університети, сучасна система вищої освіти, історія розвитку навчальних закладів вищої освіти.

Історія розвитку університетської освіти завжди привертала увагу дослідників. Прискорений економічний розвиток Франції, починаючи із середини XIX ст., викликав потребу в нових професіях. Великого впливу університетська освіта другої половини XIX ст. зазнала з боку державної політики та церкви, яка в ті часи відіграла велику роль. У 70-х рр. XIX ст. католицька церква прагнула отримати першість в освітній системі, змістивши університет на друге місце [2].

Різні аспекти розвитку університетської освіти Франції розглянуті в працях таких вітчизняних вчених, як: А. Максименко, П. Уваров, В. Ігнатовський, М. Поляков, В. Савчук, О. Гура й інші. Серед французьких педагогів, які вивчали університетську освіту, можна виділити Л. Ліарда, В. Трогера, Ж. Фіжера, А. Барблана й ін. Вплив релігії на розвиток освітніх закладів досліджували: В. Шохін, А. Пікок, Дж. Брук та інші відомі педагоги. Представники релігієзнавства також розглядали різні можливості участі релігії у вихованні й освіті, зокрема й вищій: У. Джеймс, К. Доусон, Е. Жільсон, М. Томпсон, П. Тілліх та ін.

До XVII ст. французькі університети не виходили за межі навчання, не проводячи жодної науково-дослідницької роботи. Вони були посередниками між населенням та Церквою, яка надавала знання молодим поколінням. У ті часи держава не мала повноважень в освітній політиці й основною регулюючою сферою було духовенство, яке суттєво впливало на систему вищої освіти. Однак після Великої французької революції 1789 р. держава здійснила перший крок до співпраці з університетами [1, с. 136–144]. Однією з перших змін, запроваджених у вищій освіті, стала реформа регламентації професій.

Початком розвитку католицької освіти Франції можна назвати XVIII ст., коли народну освіту можна було отримати в так званих «малих» школах, які були організовані як у селах, так і в містах. Навчальні заклади вищої освіти Франції в різні історичні періоди були одними з найбільш розвинутих освітніх і культурних центрів Європи. Вони впливали не лише на соціально-культурні процеси епохи, але й позначилися на становленні та розвитку французької світської і релігійної філософії. Вони являли собою осередки французької культури, були органічними представниками консервативних тенденцій різних епох. Університети створювали переважно при католицькій церкві, від якої ці заклади отримували фінансову підтримку. Це дає можливість глибше зрозуміти католицькі вищі навчальні заклади як соціально-культурний феномен [3, с. 36–40].

Католицькі школи, а пізніше університети, зробили значний внесок у процес становлення духовної культури Франції XVII – XX ст., вплинувши на інтелектуально-моральну атмосферу, спосіб життя і традиції, розвиток книжкової культури нового часу. Завдяки їхньому консервативному підходу до навчання та виховання вдалося зберегти середньовічні традиції університетської освіти, що істотно відбилося на становленні й розвитку світської і релігійної філософії Франції різних часів [4, с. 131–141].

Виникнення приватних університетів у багатьох країнах було зумовлено великим попитом на вищу освіту. Значну кількість навчальних закладів вищої освіти приватного сектора було створено насамперед для отримання прибутку на ринку освітніх послуг, а тому їх мало турбували проблеми забезпечення якості підготовки фахівців або акредитації. Крім того, серед приватних вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) з'являлося дедалі більше установ, які успішно конкурували з державними. Вони, дуже чутливі до попиту на ринках освітніх послуг і праці, швидко реагують на попит і приділяють значну увагу якості навчання й акредитації. Один із видів приватних ВНЗ – це університети при католицькій церкві, які посідають окреме місце в системі вищої освіти Франції й інших країн [5, с. 2].

Заснування католицької університетської освіти відповідало віянням XX – XXI ст. Поява університетів спричиняла пожвавлення громадського життя і торгівлі. Церква прагнула утримати і зміцнити свій вплив на вищу освіту. Ватикан був офіційним покровителем багатьох університетів і прагнув зробити їх залежними від себе. Відкриття нового університету підтверджувалося документами, підписаними Папою Римським або

панівними особами. Викладачами були в основному священнослужителі, тому одним із найпрестижніших факультетів був богословський. Церква також мала в університетах своїх представників – канцлерів, які були в прямому підпорядкуванні архієпископів [199].

Вищі навчальні заклади при католицькій церкві в різні часи свого існування мали різний статус: католицька школа – інститут – університет. Це залежало, насамперед, від освітніх реформ і ролі католицької церкви і державної влади в певний період історії. Основна відмінність католицьких університетів полягає не лише в приналежності їх до католицької церкви, але і в тому, що вони надають церковні дипломи від імені Святого Престолу. Відповідно до Болонського процесу, католицькі університети мають право видавати різні дипломи залежно від тривалості навчання. Так, наприклад, лише два роки навчання в університеті при католицькій церкві потрібно, щоб отримати Канонічну ліцензію. Диплом Канонічного бакалаврату можна отримати по завершенню п'яти років університету, а диплом Канонічної докторантури – від 3 роки до 6 років навчання після бакалаврату (рис. 1).

С. Дажен у праці «Місія католицької освіти та її роль в суспільстві та церкві» зазначає, що нині Франція посідає одне з перших місць у світі за кількістю католицьких навчальних закладів. Справді, серед понад 10 мільйонів студентів, що навчаються у Франції, більш ніж 2 мільйони осіб здобувають знання у 8 500 католицьких школах. У таблиці 1 показана загальна кількість релігійних навчальних закладів, що діяли у Франції 2016 р. [6].

Така система освіти є результатом тривалої історичної ворожнечі між двома секторами освіти: державними школами і вільними школами при католицьких церквах. Варто зазначити, що становище католицької вищої освіти відрізняється від становища шкіл і коледжів, адже державної підтримки не вистачає для розвитку університетів, оплати заробітної плати вчителям, тому вони повинні себе забезпечувати фінансово не менш ніж 20% або 30% від загального фінансування. Натомість початкові й середні освітні заклади майже не мають матеріальних витрат зі свого боку, як і батьки учнів.

Католицькі університети (або інститути) – це вищі навчальні заклади, які можуть вивчати і культивувати будь-які науки. Проте навчальний процес і наукові дослідження в них обов'язково мають базуватися на християнському світогляді. До числа приватних навчальних закладів вищої освіти Франції належать також п'ять католицьких університетів, а саме: Паризький католицький університет (Université Catholique de Paris), Лілльський католицький університет (Université catholique de Lille), Ліонський католицький університет (Université catholique de Lyon), Католицький університет Тулузи (Université catholique de Toulouse), Західний католицький університет в Анже (Université catholique d'Angé). Вони підпорядковуються промисловим компаніям і церкві. Католицькі університети не видають національні дипломи, але можуть співпрацювати з державними науковими, культурними центрами і дають змогу своїм студентам скласти іспит на здобуття національних дипломів.

Аналіз змісту, форм і методів навчання в католицьких університетах протягом XIX – до початку XX ст. показує, що навчальний процес, його організація і зміст мали суперечливі тенденції. Головною метою

Таблиця 1

Релігійні навчальні заклади	Кількість навчальних закладів (школи, ліцеї, коледжі, ВНЗ тощо)	Кількість учнів, студентів
Католицькі	9 тисяч шкіл і коледжів, серед яких 5 ВНЗ	2 млн.
Єврейські	300 коледжів	30 тисяч
Мусульманські	20 шкіл	2 тисячі

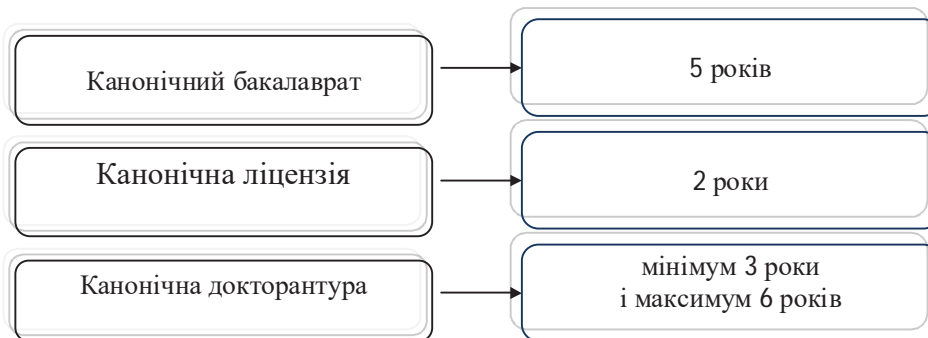

Рис. 1. Тривалість навчання для отримання церковних дипломів при католицьких університетах

навчання були зміцнення і захист від вільнодумства та пропаганда ідеології церкви, виховання зі студентів надійних і вірних захисників цих порядків. Протягом всього свого існування католицькі університети були потужною консервативною силою як у суспільстві, так і в галузі вищої освіти Франції. З іншого боку, ознайомлення студентів із релігійними творами сприяло розвитку логіки мислення, уміння аналізувати, виокремлювати основну думку, знаходити і розкривати суперечності в судженнях. Вивчення теологічної літератури мало на меті не просто вивчення правил, воно мало пробудити в студентів сумнів в істинності тих чи інших догм, прагнення з'ясувати реальний стан речей. Як зазначає А. Бодріяр, детальність розроблення різного роду заборонних заходів із боку державної університетської влади (мітинги, відкриті висловлювання проти церкви) свідчить про те, що в стінах католицьких університетів все ж дотримувалися консервативного виховання на основі релігійних догм [7, с. 119].

Важливу роль у навчальному процесі та в самоврядуванні католицьких університетів відігравали факультети. Основна спрямованість навчального процесу, методи і форми навчання в усі часи були зумовлені обставинами і цілями, які мали відповідні католицькі установи (церкви). Їхня мета – підготовка державних чиновників, юристів, медиків, богословів та інших освічених громадян для політичної, духовної та іншої діяльності.

Освіта в університетах при католицькій церкві посідає окреме місце в освітній системі з кількох причин, які можна сформулювати так. По-перше, соціальна потреба у вищій освіті перевищує громадську пропозицію, і приватний ринок прагне задовольнити нереалізовану потребу. По-друге, вимога високої якості і змісту освіти. Релігійна освіта завжди була одним із видів приватної вищої освіти.

Католицька вища освіта розвивається швидкими темпами. Її стрімке зростання свідчить про викладання на високому рівні, поєднання духовності й освіти. Водночас у цій тенденції відображено рівень прихованого попиту на академічні програми в тих галузях діяльності, які раніше були недоступні. Більшість напрямів підготовки, що їх пропонують католицькі заклади вищої освіти, зорієнтовані на сфери, які мають невеликий попит, їх нечасто можна зустріти в класичних вищих навчальних закладах. Це теологія, право та канонічне право, богослов'я, філософське богослов'я й ін. Спеціалізація різних напрямів відображає постійний пошук католицькими університетами оптимального підходу до балансу між факультетами високого попиту та релігійним спрямуванням кожного із цих напрямів.

Отже, можна зробити висновок, що університети при католицькій церкві у Франції із часів їх створення і до початку ХХ ст. були одними з найбільших католицьких вищих навчальних закладів Європи. Вони надавали ґрунтовну підготовку не лише в галузі теології, а й за такими напрямками, як юриспруденція, медицина, філософія та ін. Це були ті навчальні центри, де активно тривало становлення інтелектуальної духовної еліти французького суспільства.

Використана література:

1. Березовский А. История становления и развития негосударственной высшей школы России (90-е гг. XX в.) : дисс. ... канд. ист. наук : 07.00.02 «Отечественная история» / А. Березовский ; Московский государственный открытый педагогический университет. – Москва, 2000. – 193 с.
2. Болонський процес : стан та перспективи розвитку вищої освіти в Україні // Матеріали всеукр. наук.-метод. конф. – Київ : НТУУ «КПІ», 2010. – Ч. 1. – 292 с.
3. Верже Ж. Средневековый университет : учителя / Ж. Верже // *Alma mater: Вестник высшей школы*. – 1997. – № 5. – С. 36–40.
4. Козьменко И. Образование во Франции в XIX вв. / И. Козьменко. – Москва : Педагогика, 1950. – С. 124.
5. Фрид Й., Гласе А., Баумгартл Б. Сравнительный анализ развития частного высшего образования в Европе / Й. Фрид, А. Гласе, Б. Баумгартл // *Экономика образования*. – 2008. – № 3.
6. Baudrillart A. Nos grandes ecoles / A. Baudrillart // *L'Institut catholique*. – 1930. – 130 [119] p.
7. Dagens C. L'enseignement catholique sa mission et ses exigences actuelles dans la societe et dans l'eglise / Mgr Claude DAGENS // *Documentation Catholique*, № 2369. – 2006, № 21. – P. 1081–1086. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doc-catho.com> (дата звернення: 01.04.2016).

References:

1. Berezovsky A. Ystoryia stanovleniya y rozvytyia nehosudarstvennoi vysshei shkoly Rossyy (90-e h. XX v.): dys. ... kand. yst. nauk. – Moskva, 2000.
2. Bolonskyi protses: stan ta perspektyvy rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini: materialy vseukr. nauk.-metod. konf. – Kyiv : NTUU "KPI", 2010. – Ch. 1. – 292 s.
3. Verzhe Zh. Srednevekovi unyversytet: uchytelia // *Alma mater. Vestnyk vysshei shkoly*. – 1997. – № 5. – S. 36–40.
4. Kozmenko Y. Obrazovanye vo Frantsyy v XIX vv. – Moskva: Pedahohyka, 1950. – S. 124.
5. Fryd Y., Hlase A., Baumhartl B. Sravnitelnyi analiz rozvytyia chastnoho vyssheho obrazovanyia v Evrope // *Ekonomyka obrazovanyia*. – 2008. – № 3.
6. Baudrillart A. Nos grandes ecoles. LInstitut catholique. – 1930. – 130 [119] p.
7. Dagens C. Lenseignement catholique sa mission et ses exigences actuelles dans la societe et dans leglise / Mgr Claude DAGENS, pp. 1081–1086, Documentation Catholique, № 2369. – 2006, № 21. URL: <http://www.doc-catho.com> (data zvernennia: 01.04.16).

Бут Я. В. Католические университеты: история развития и место в современной системе высшего образования Франции

В статье охарактеризована проблема становления университетского сектора высшего образования Франции, проанализированы этапы развития, а также место и роль католических университетов Франции в современной системе высшего образования. Одним из основных вопросов для дискуссий и обсуждения является создание новых университетов на базе уже существующих факультетов, что стало причиной формирования соответствующих новых специальностей. Во Франции параллельно развиваются два сектора образования: государственный и частный. К государственным учебным заведениям высшего образования относятся классические университеты. Частный сектор включает высшие школы, частные университеты и университеты при католической церкви, которые обеспечивают абитуриентам свободу выбора будущей профессии. Французское университетское образование при католической церкви является уникальным, поскольку отличается богатой историей и опытом развития, что является положительным примером для Украины. Именно поэтому тема формирования католического университетского образования Франции является сегодня актуальной.

Ключевые слова: университеты Франции, католические университеты, современная система высшего образования, история развития высших учебных заведений.

But Ya. V. Catholic university: history and place in the modern system of higher education of France

In this article speech goes about the development of catholic universities and their role in the modern system of higher education. One of basic questions for discussions is creation of new universities on a base already existent faculties, that became reason of forming of corresponding new specialities.

In France there are two sectors of higher education: public and private. The state institutions of higher education are classical universities. The private sector includes Higher schools, private universities and universities in the Catholic Church ensure freedom of choice of future profession of students. French university education in the Catholic Church is unique as it has a long history and experience in development, it is a positive example for Ukraine. That is why the theme of the formation of Catholic university education in France is relevant for today.

Key words: French universities, Catholic universities, modern system of higher education, history of educational institutions of higher education.